

39-IK SZÁM. 1884.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 28.

XXXI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre 6 *
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt
félévre 4 *
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt
félévre 3 *
Külföldi előfizetésekhöz a postai
meghatározott viteldj is csatolandó.

MAGYAR KIRÁLYI OPERA.

NEM közönséges örömnapp az, melyen a m. kir. operaházat a király megnyitja. A király, a ki azt magánpénztárából építteté.

Ott sem közönséges esemény ez, a hol a rég meghonosult állandó opera csak egyik — régi — palotájából egy ujba költözik. Mert vajmi drága növény ez, melynek évi ápolása százazrekbe kerül. De nálunk valósággal egy főállomást képez kulturai haladásunk útján, több egymást keresztező művészi ág csomópontján. Mert ez az első magyar állandó dalmű-színház, e fényűző, előkelően magas szépmű-vészeti czikk e házzal lesz fölavatva a haza fő-városában, mely ezzel az ünnepélylyel a mai nagy városok diszes sorába lép.

Mert nem a terület, sőt még nem is a lakosság számának nagysága adja meg mai fogalmak szerint a nagy-városiasság rangját. A lélekszám és kiterjedés nagysága még szinte szegényletes, ha nem foglalja magában ama kellékeket, melyeket a mai nyugoti műveltség igényel. Hasonló az olyan erős, egészséges kamaszhoz, a kinek aránytalan testi nagysága mintegy kirívóbbá teszi, gunyolja szellemi, erkölcsi tekintetben való elmaradottságát.

Olyan az így elmaradt város, mint a gazdag, de műveletlen ember izléstelen háza; látjuk, hogy volna *miből* áldoznia a komfortnak, gyönyörködtető izlésnek, de nincs hozzá szellemi emelkedettsége, pallérozottsága.

Lehetne fővárosunk még egyszer ekkora, azért az itt átutazó idegennek, mint ezelőt egy évtizeddel Napoleon herczegnek, joga volna azt egy «szép nagy falunak» nevezni. Mert hiányoz-nék belőle a zene, ének, táncz három testvérmuzsájának drága temploma, melynek föntar-tására csakis magasb műveltségű lakossággal bíró nagy városok képesek.

Már most e naptól kezdve épen nem tart-hatunk a «nagyihasznaság» öldöklő komi-kumának bélyegétől. Ellenkezőleg: inkább ugy nézünk ki, mint becsvágyas, tehetséges, föl-törekvő ifju, ki egy kissé még eléje is kerül a már izmosabb növésű, korosabb vetélytársak-nak, a kiknek még e mellett nagyobb a stipen-diumuk is; mint például a szomszéd *Bécsnek*, melynek kétszeres számú lakossága és uralkodói központisége roppant előnyöket biztosít.

Olyan előnyöket, hogy szinte elkomoro-dunk azok látásán. De csakhamar összeszedjük magunkat és bizunk, remélünk. Mert fölfedez-zük, hogy van valami sajátunk, a mit még sem adnánk az ő már elért nagyságáért. Mienk az *ifjuság törekvő* ereje, a folytonos és gyors elő-haladás, *gyarapodás* érzetének öröme. A minden-nap új virágot hozó tavasz-kor vidám, remény-teljes hangulata, meg a tudat, a lépten-nyomon nyilatkozó tapasztalat, hogy *mi előre* me-gyünk, még pedig gyorsan, könnyedén, míg amaz, a magát megszedett gazdag, de már éle-medett matróna a megállapodás pontján is túl, talán már a *hátramenés* szomorú lejtőjén áll, s

fényes, pompás toiletteben ugyan, de az aggoda-lom és irigység redőivel arcán szemléli fiatal erőnk és természetes bájainknak az *érettség mű-vészetével* fokozott hódításait . . .

E vidám benyomásokkal avatjuk föl köz-művelődési törekvéseink egyik tündöklő viv-mányát.

Nincs egyéb hátra, mint a drága szerze-ményt meg is tartani, az élet aranyfáját gazda-gon gyümölcsöztetni. A király megtette a ma-gáét, most már a főváros, az ország közönségén a sor, megmutatni, hogy méltó a diszes, kitün-tető ajándékra . . .

Ellinger fényképe után

BÁRÓ PODMANICZKY FRIGYES.

BÁRÓ PODMANICZY FRIGYES.

A közjó hűséges szolgálatának szentelt élet megérdemli a polgártársak elismerését még akkor is, ha csak szerényebb körben érvényesül. A mely államnak fölös számmal vannak olyan polgárai, kik a reájuk hármló kötelességet komolyan veszik s azt hiven teljesítik, az olyan állam fönmaradása biztosítva van, haladása, fejlődése biztos vezet szebb jövő felé. Megszokott dolog nálunk szemrehányást tenni a magyar államot századokon keresztül föntartó egykori olygarchia ntódainak, hogy a mióta nem karddal, nem csatatereken, hanem a békésen alkotó munka mezején, a művelődés, tudományok, művészet, ipar fejlesztésében kell keresnünk hazánk fönmaradásának és boldogulásának föltételeit: arisztokráciánk nem veszi ki a nemzeti nagy munkából a maga számára azt a részt, mely őt nagy multjánál, társadalmi kiváltságos állásánál s kedvező anyagi helyzeténél fogva méltán megilletné és bizony valljuk meg, hogy e szemrehányás nem mondható «nagyban és egészben» jogosulatlan. Főuri osztályunk egy jelentékeny kontingense még ma is idegen a nemzeti céloktól s nagyuri tartózkodással viseltetik amaz aspirációk és törekvések iránt, melyeknek a nemzet egész testét villamáraként kellene átjárni, az egész nemzetet a közös célra egyesíteni és tette s kitartó munkára lelkesíteni.

Szerencsére ez a szemrehányás ujabban mindinkább veszt jogosultságából, egyre kisebb lesz ama főuraink tábora, kik léha élvezetekben, áldatlan ernyedésben, a nemzet többi részétől elszigetelve, annak vágyai, törekvései iránt érzéketlenül töltik el napjaikat s költik vagyonukat; ellenben egyre nő azok száma, a kik egyik vagy másik téren oda állanak a nemzeti munka élére, s mint őseik hajdan a csatamezőn azt a másik zászlót, úgy viszik előre a civilizáció zászlaját. Egyik mintagazdaságot állít örökölt latifundiumain s jó példával megy előre az észszerű gazdálkodás mezején, jólétet alkotva a hajdani tengés helyén; másik gyárakat épít, száz meg száz családnak nyújtva kenyeret, fölvirágoztatva egyes iparágakat, melyeket már-már elnyomandó volt a külföld versenye; ismét egy másik a politika terén játszik szerepet, termékenyítő eszmékkel járulva a közérdek emeléséhez; vagy kiválaszt magának egyet a tudomány ágaiból, melyet aztán buzgón, odaadással mivelní és előrevinni törekszik; vagy az állami szolgálatok terén tölt be hasznos helyet, vagy a szép-művészetek fejlődését mozditja elő részint mint maga is művész, részint mint pártfogó, részint mint olyan, ki személyes szolgálatait szenteli a kiválasztott ügy fejlesztésének.

Ez utóbbiaknak keresve sem találhatnók meg hűvebb típusát, mint báró Podmaniczky Frigyes, kinek arcképét a magyar királyi dalszínház megnyitása alkalmából bemutatjuk, melynek létesítésében neki ugy is mint a közmunkatanács elnökének, ugy is mint a nemzeti színház intendánsának fő-fő érdeme van.

Születésére arisztokrata, már régen megmutatta, hogy főuri állását nem tekinti jogezimnek, csöndes merengésben tölteni el egy életet a mult emlékein, hanem kétszeres kötelességnek állást foglalni a haladó kor munkásai között, s az elvállalt föladatak lelkiismeretes teljesítésével, ha szükség, áldozattal is megmutatni, minő legyen az arisztokrata a mai demokrata korban, melynek jelszava: «a munka az, a mi nemesít».

S ha végigtekintünk a jelenleg szerepet játszó ama férfiak során, a kiknek nevéhez hasznos alkotások érdeme fűződik: el kell ismerünk, hogy Podmaniczky Frigyes báró azok

legelső sorában áll s akár tevékenységének intenzivitását, akár sokoldalúságát, akár sikereit tekintjük, be kell vallanunk, hogy ő egyike most ama «fehér verebek»-nek, a mely jelző ellen más körülmények között és más összefüggésben, mint a hogy azt most mi vesszük, egykor oly határozottan tiltakozott az országgyűlésen.

Báró Podmaniczky Frigyes 1824 jun. 20-án született Pesten. Atyja, Károly, tudományosan képzett bányász, a József császár korabeli eszmék értelmében véve teljesen szabadelvű férfi volt; vagyis nem sokat bizott a magyar nemzet életrevalóságában, s mint gyakorlati ember, inkább óhajtá gyermekeit német szellemben neveltetni. Atyjának 1833-ban bekövetkezett halála után az özvegy édesanya, született Nosztitz-Jänkendorf Erzsébet, daczára, hogy maga is német születésű hölgy vala, átvevén gyermekei gondozását, elhunyt férjével ellenkezőleg, teljesen magyaroknak kívánta neveltetni s e végből Miskolcra küldé fiait, hol azok oly hirtelen s oly tökéletesen megtanulták a magyar nyelvet, hogy teljesen az lett anyanyelvükké s midőn három év mulva hazatértek, már édesanyjukkal is alig tudtak német nyelven közlekedni.

Frigyes Miskolc után Pesten folytatá, majd Kézsmárkon végzé iskoláit, mely utóbbi helyen a tudós Hunfalvy Pál volt nevelője. Az iskolai élet után, az akkori szokás szerint, mint gróf Ráday Gedeon pestmegyei követ irnoka, a pozsonyi országgyűlésre ment, de a politikai pályára még ekkor nem látva teljesen előkészültnek magát, Berlinbe és Bonnba ment egyetemre s onnét Dán-, Svéd- és Oroszországot beutazva, visszatérte után épen uti élményeit és tanulmányait akará kidolgozni, midőn a rohamosan megindult események a nyilvános élet terére ragadák. A nemzetet átölelő szabad eszméket megértve, a lelkes ifju az ujonan szervezkedő ellenzékhez csatlakozott, s mint a mozgalmak egyik buzgó szervezője nem csekély szolgálatakat tett pártjának, kivált a választásoknál.

1847-ben Pozsonyba ment, hol a főrendiház tagjai közt foglalt helyet, s midőn ott az adminisztrátori kérdésben először fölszólt, ezt oly tüzzel, oly hangon tévé, hogy a beszéd után István elnöklő nádor ezt írta neki egy levélben: «Tehát van nálam erősebb hangu tagja is a felsőháznak.» A következő évben a már Pesten ülésező országgyűlés főrendiházának választott jegyzője volt s az is maradt, míg a honfui kötelesség nagyobb áldozatot követelő tevékenységre nem hívta, a mikor is fegyvert fogott s mint vitéz honvéd, ki a magyar hadseregben a Károlyi-huszároknál a kapitányságig vitte, szolgált Schwechattól egész Világosig.

A szabadságharcz után a császári seregbe sorozták be közkatonának, s Olaszországba viték; de innét egy év mulva hazabocsáttatván, az irodalomnak kezdte szentelni nemesebb becsvágytól és ellenállhatatlan munkaöszöntől sarkalt nem közönséges tehetségeit. Irodalmi művei: Uti naplója, továbbá a «Fekete dominó», «Az alföldi vadászok tanyája», «Tessék ibolyát venni» című regényei két év alatti időközben (1853—54) láttak napvilágot s elegáns irányukkal annyira felköltötték a figyelmet az ifju tehetség iránt, hogy a magyar tudományos akadémia 1858-ban levelező tagjává választotta.

1859-ben országos jelentőségű s egész nemzeti politikánkra kiható mozgalom indult meg a protestáns egyház életében: a császári pápens elleni küzdelem. E küzdelemben Podmaniczky, mint buzgó protestáns s ugy az egyházi, mint a politikai szabadság fáradhatatlan «mozgó ügynöke», nem közönséges bátorságot föltételező elszántsággal fáradozott, a protestáns gyülekezeteket lelkesítve békekötésekkel,

királyi hitlevelekkel biztosított autonómiajuk sértetlen megőrzésére s az abszolút kormány által a szabadság fejében följánlott husos fazekak visszautasítására. S hogy az ágostai hitvallású evangélikus protestáns egyházban nagyobb számmal nem lettek az ugynevezett potentális egyházak, nagyrészt az ő fáradozásának tulajdonítható. E működése elismerésül választotta 1860-ban a békési tekintélyes espresség segédgondnokává s az egyház körül szerzett érdemei tették őt Szarvas polgárai között oly tiszteltté, hogy az 1861-ben összeült országgyűlésre képviselőjüknek választották.

Ez országgyűlésen Podmaniczky a határozati párt kebelében foglalt helyet s a képviselőház őt, Tisza Kálmánnal együtt, másodelnökévé választotta. Az országgyűlés föloszlatása s a politikai tevékenység ujra beállott szünetelése után ismét az író tollhoz nyult s politikai czikkeken kívül több szépirodalmi munkát írt, többi közt «A kék szemüveges nő» című regényt.

Az egyházi és nevelésügyi téren kifejtett további munkálkodásáért a bányakerület a főgondnoki diszes állásra választotta meg az egyetemes főfelügyelővé választott b. Prónay Gábor helyére 1865-ben.

Ugyanez évben ismét összehivatván az országgyűlés, Szarvas városa ismét őt küldte föl képviselőjének s Podmaniczky ekkor is az egykori határozati párt többi megválasztott tagjaival az ellenzéken foglalt helyet. Midőn az országos ellenzékben a rendesen külön állónak tekintett balközép és szélsőbal mellett még az u. n. derékbal is ki kezdett válni Jókai Mór és gróf Keglevich Béla vezetése mellett, — a balközép, melynek Ghiczy és Tisza Kálmán voltak vezérei, külön közlönyt alapított «Hazánk» cím alatt s annak szerkesztését Podmaniczky Frigyes vállalta el.

1869-ben Szarvas harmadizben is megválasztotta képviselőjének. Ugyanazon év végén az észak-keleti vasut igazgatóságában foglalt helyet, melyet egész 1873 elejéig viselt, a midőn közhasznu tevékenységének új araja kezdődött.

1872-ben kezdett jelentkezni a későbbi fuzió előszele. Többen az irányadó politikusok közül meddőnek tartván azt a merev állást, melyet a pártok egymással szemben elfoglaltak, elhatározták, hogy a közjogi kérdés mellőztével a kormányzat és törvényhozás gyakorlati kérdéseire nézve alkotnak ellenzékot, mely a kormányt a szabadelvű reformok terén haladásra kényszerítse. Báró Podmaniczky Frigyes és Prónay József, a nemrég elhunyt belügyi államtitkár, voltak a párt első tagjai, mely akkor nagy reményekkel indult meg, de még akkor a pártok közötti éles ellentétek folytán kevés sikert arathatott.

1873-ban negyedizben lett Szarvas városának országgyűlési képviselője, a mikor is a fővárosi közmunkatanács alelnökévé neveztetett ki, melynek előbb is tevékeny tagja volt. Márczius 13-án foglala el új állását, a mikor is kifejté azokat az eszméket és elveket, melyeket ez új munkakörében követni ohajt, s melyeknek ma annyi szép eredményét látjuk, mint élesen szóló bizonyítékait buzgó működésének.

1875-ben, a fuzió esztendejében miniszteri biztos minőségben a nemzeti színház ügyeinek vezetésével bizott meg. Nemsokára, a mikor Szigligeti Ede lett a dráma, Erkel Sándor pedig az opera-igazgatójává, kinevezték a nemzeti színház intendánsává. Itteni sikeres működése a közelebbi multba esik már s bővebb méltánylatra nem szorul. Ennek következtében neveztek ki a mult év október 1-étől a nemzeti színház és az új dalműszínház intendánsává, miniszteri tanácsosi ranggal.

Mint a fővárosi közmun-
tanács alelnöke, az ellentétes
érdekeket kiengesztelő modo-
rával, s a főváros emelkedésére
törekvő igyekezetével a köz-
ügynek kiváló szolgálatot tesz.
Ami egy főváros külső rendezé-
sénél első rangu tényező, a
számozások, utcza és térelne-
vezések rendezése, legnagyobb
részt az ő érdeme. Az ő ügy-
buzgalmának lehet tulajdoni-
tani, hogy a főváros általános
szabályozási terve a papirosról
lekerült, és az életbe átvitetett.
Ő mozdította meg legujabban
a nagy körut kinyitását, melyre
oly sokáig várt a közönség; a
várkert kiegészítését, és pedig
oly módon, hogy ez a közön-
ségnek is hasznára válik, ő
rendelte el. S ő az, a ki a fő-
várost nem szünik meg arra
sarkalni, hogy a lakosság
egészségügye érdekében oly
rendkívüli fontosságú nagy
vizvezetékét és csatornázást
munkába vegye.

Az új operaház, az első
épület, melyet magyar király
a magyar fővárosnak ajándé-
kozott, szintén azon emlékek
közül való, melyet Podma-
niczky nevéől elválasztani
nem lehet. És ha sikerül az a
terve, hogy a budai királyi
várpalotát akkép egészítse ki,
hogy a magyar király és a magyar nemzet méltóságának megfeleljen, s az előbbinek a ma-
gyar hazában állandó és kedves otthon teremtse: akkor Podmaniczky Frigyes olyat
cselekedett, a mivel a magyar nemzet régi so-
várgását s mondjuk ki, hogy egyuttal jogosult
igényét elégítette ki.

Mint a színházak intendánsa s a közmun-
katanács alelnöke egyike a leginkább elfoglalt
embereknek. Amott folyóügyek mellett a dráma
és opera különválasztásának előmunkálatai,

YBL MIKLÓS.

emitt a főváros rohamos haladásával együtt
járó teendők: megkivánták a magok egész
embert. Podmaniczky tettereje ki bírta állítani
az egész embert mind a két helyre egy időben
s egyik szakmája sem panaszkodhatik, hogy a
másikért hátramaradást szenvedett. Sőt tevé-
kenységét még e két fontos állás sem meríti ki: a
mellett még országos képviselő is.

Tartsa meg őt a gondviselés még szá-
mos évekig, páratlan buzgalmával, munka-
erejével.

AZ OPERASZÍNHÁZ.

Fővárosunk megnyerte a
világvárosok egyik jellemző
föltételét is: az operaszínhá-
zat. Csak nagyvárosok és elő-
kelő műizlésű közönség ki-
váltása a külön operaszín-
ház, melyet a pezsgő élet-
ből fejlődő forgalom és bizo-
nyos fényűző hajlamok képe-
sek csak fentartani, de még
igy is rá vannak utalva feje-
delmi vagy állami támogatásra.
A dal, a zene, elszakítva a sza-
való művésztől, pazarlóvá
lesz. És ezt a tulajdonságát
még fejleszteni szokás. Az ope-
raszínházak a fényűző luxus
csarnokai, de a művészi luxusé,
mely a zene és dal körül annyi
különböző művészetet foglal-
koztat: építészetet, szobrásza-
tot, festészetet, diszitési ízlést,
eleganciát.

A színházak az építészet-
ben soká nem jelentettek egye-
bet, mint közönséges nagy
épületeket, melyek alkalma-
sak bizonyos nagy számú tö-
meg befogadására. Mintha a
rómaiak sohasem építettek
volna amfiteatrumokat, any-
nyira nyoma sem maradt en-
nek színházainknál. Nem vál-
tak a színházak építészeti al-
kotásokká, csakis az újabb idő-
ben kezdenek azokká emel-

kedni. Az utolsó évtizedek színházaiban nyilat-
kozik csak öntudatos irány, hogy ez a korszak,
mely annyi színházat emel, e csarnokokban
állítson maradandó arkhitekturai emléket. Mo-
numentális színház nem sok van még.

Az operaszínházaknál jelentkezik imponá-
lón a színházi styl, s az építészeti és képzőmű-
vészeti együttes hatás. Ebben az értelemben
vett színházi palota ma még csak három van: a
párisi, a bécsi és a budapesti operaszínház. A
párisiról rendkívül bőkezűn gondoskodott a

ERKEL FERENCZ.

ERKEL SÁNDOR.

Napoleon kormány; az méltó a világ legelső színház-városához. A bécsinél sem kellett takarékoskodni. A budapesti aránylag jóval kevesebb összegbe került. De két dologban fölmúlja amazokat: a tűzvész elleni biztonságban és a színpad berendezésében.

A magyar főváros rendkívüli emelkedését ma már visszatükrözik színházi viszonyai is. Felsőszázad előtt még állandó hajléka sem volt Magyarországon fővárosában a hazai színészetnek. Alig múlt negyven éve, hogy a fölépült színházat az országgyűlés nemzeti inek nyilvánította. A hatvanas évek még meglehetősen szerény körülmények közt érték a nemzeti színházat, mikor a ki az opera különválasztását emlegette, azt értette alatta, hogy azzal tehermentesülne meg a nemzeti színház és biztosabban gyarapodhatnék. Tizenöt év előtt kezdtek népszínházat is emlegetni, mint magyarosító intézetet.

Ma van virágzó nemzeti színház, diszes népszínház, a budai várban külön színház, és van pompás operaszínház. Hazai, magyar intézet mindenik. Ötödik színház is van német előadásokra. Ez is hozzá tartozik Budapest nagyvárosi voltához, mert szintén a lakosság igényeit szolgálja.

Az operaszínház építéséhez 1875. szept. végén fogtak. Annyira nem volt sürgős még (hisz az 1873-iki krach után voltunk, s akkoriban nyílt meg egy új színház is), hogy az építés megkezdését azzal indokolták: úgy sem igen építenek, a téglát és a munkabér fölötte olcsó. Hadd építsék hát lassanként.

Gr. Andrássy Gyula miniszterelnöksége alatt érlelődött intézkedés az eszme, hogy a drámatól külön színházba költöztessék az operát. A miniszterelnök megnyerte a terv számára ő felsége érdeklődését is. A civilizálta magyar művészeti célokra szánt részből évenként jelentékeny összegeket tett félre a miniszter, ki a sugárút létesítésével a főváros jövőjéért szép fejlődésének oly merész serkentést adott. Négy-százezer forintnál nagyobb összegért kelt el a Dunaparton az a telek, melyet a harminczas években Pest városa ajándékozott a nemzeti színháznak, de nem oda épült. Most a Thonet-ház áll rajta. A telek értékét is az operaház alapjához csatolták, miután a főváros készséggel elismerte, hogy az a telek a nemzeti színház tulajdona lenni meg nem szűnt. 1873-ban jutott oda az operaház ügye, hogy a valósulásra kezdtek intézkedni. A közmunka-tanács az a kormány kérdést intézett, hol lehetne telket találni. Ez nem volt könnyű kérdés. A fővárosban nagyon kevés a tér. Olyan helyet szerezni pedig, mely be van építve, rendkívül fokozta volna a kiadásokat. Mégis volt egyetlen egy oly szabad tér, melyért nem lehetett kár, ha színházzal építik be, mert éppen a széles sugárutra nyílt. A város oda is ajándékozta, éppen színház építésére, de a népszínháznak. Ez volt a Hermina-tér, a régi Pest egyik szurtos piacza, a zsidóvásár. A tért megvették félmillióért a népszínháztól. Ez pedig vett olcsóbb telket; az ő számára könnyebb volt találni, mert nem táplált oly igényeket. Abból a félmillióból épült a népszínház. Ennek építése is benne van tehát az operaszínház történetében.

A Hermina-tér semmi esetre sem volt alkalmas egy nagy operaszínház helyéül. Nem elég tág arra nézve, hogy az épület körül kellő térség maradjon. De ez ismét takarékoskodással kecségtetett, mert az épületnek nem szükséges mind a négy oldalát fényessé tenni; elég a főhomlokzat maga. A mi operaszínházunknak mindenestre hátránya, hogy nem tágas téren áll, hanem három oldalról szűk utcára maradt körülrte. Más egyéb tekintetben is éreznie kellett

az építészeknek, hogy nincs szabad keze a tér beosztásában. Csak egy pillanatot kell vetnünk a mellékelt alaprajzra, hogy lássuk, mily sok mellékhelyiség szükséges egy nagy, fényes színházhoz, hogy abban voltaképpen nem a nézőtér és nem a színpad (tulajdonképpen azt vették eddigelé a sajátképeni színháznak) foglalja el a legtöbb helyet.

Báró Podmaniczky Frigyes elnöke alatt külön színházi tanács vitatta meg az operaszínház építési feltételeit.

Az építési program alapján a belügyminiszter a legkiválóbb építészeket szólította föl, mindeniket 2500 forint tiszteletdíj mellett, hogy tervet nyújtsanak be. Ybl, Szkalniczky, Steindl, Linezbauer budapesti építészek mellett felszólítást nyert a bécsi Fellner, ki színházépítésben tekintély, és a gothai Bohnstedt. A jutalomdíj 20,000 forint volt.

Ybl Miklós, a kitünő magyar építész tervét fogadták el 1874 elején. Időközben a terv módosításokon ment keresztül. A mesternek első terve diszeiből engedni kellett, s nem egy imponáló tulajdonai maradtak el. A belső berendezés pedig csaknem egészen megváltozott a bécsi Ring színház katasztrófája következtében. E katasztrófa szomorú tanulságait mind fölhasználták színházunknál. Jelentékenyen emelte az a költségeket. A tűzbiztonsági intézkedések minél tökéletesebbé tételére ő felsége külön 330,000 forintot engedélyezett.

Az opera-színház építési költségeit eredetileg 2,300,000 frtra számították. De három millióba került. (A bécsi opera 7 millióba.) A tűzbiztonság nagymérvű berendezése után a fölszerelésekre, jelmezekre, színpadi villamos világításra még 255,000 forint szükséges. A király áldozatkészsége építé föl a színházat.

Ugyiszólva az építés közben is folyvást történtek változások, a miket Ybl nagy szerencsével tudott beleilleszteni a monumentális jellegbe. Innen van, hogy az operaszínházról eddig megjelent képek nem teljesen hű másai az elkészült háznak. Az a kép, melyet most adunk, sem az még, de a legjobban megközelítő. A színház körül csak az utolsó napokban bontották el az állványokat. A homlokzat két bemélyedő sarkában még csak a hó 22-iken állították föl a második sphynxet is. Új és egész hű képet fölvenni tehát csakis most lehet. Ezt a képet szintén bemutatjuk közelébb.

Az operaszínház építését vezető bizottság a következőkből alakult: elnök b. Podmaniczky Frigyes; előadó: dr. Ország Sándor; tagok: Ribáry József miniszteri tanácsos a belügyminiszterium részéről; Szupp Ferenc kormánytanácsos és budai várkapitány az udvarmesteri hivatal részéről; Gerlóczy Károly polgármester a főváros részéről; Weber Antal építész a mérnök- és építész-egylet részéről; Szurmák Pál középítési felügyelő a közmunkatanács részéről; Szigliédi Ede, majd pedig ennek halála után Erkel Sándor operai igazgató a nemzeti színház részéről.

Ybl mellett kiváló szakemberekből alkotott egész táboruk működött: Szilágyi Lajos miniszteri mérnök, mint építési műszaki ellenőr, s Ybllel együtt az építést vezető bizottságnak is tagja, kinek a megnyitás előtti napokban még egyszer összetornyosultak a dolgai, mert ő érintkezett a látogatókkal, a hírlapírókkal és egysereg kíváncsi, kérdezősködő emberrel; Schmahl Henrik építész, mint építésvezető, ki végig segédkezett a mester oldala mellett az operaszínháznak papírra tett első vonásától kezdve. Továbbá Schikédanz Albert, Györgyi Géza, Souheilt Lajos, Keller Ottó, Medetz Lajos, Hans Gyula építészek. Főpallér volt Hafner Antal; másodpallér Miehler Alajos.

A színház olasz renaissance-stylben épült. Az arkhitekturai szépségek homlokzatán vannak összegyűjtve. A homlokzat egészen faragott kő; de a többi három oldal téglát és vakolat. A nemes stylben emelkedő homlokzat könnyed, derült, s a többi résznek is megvan nyugodt határozottsága és abban ereje. A homlokzat díszítménye sokféle, de vidám összhangba egyesülnek a könnyű oszlopok, a faragványok, a loggiák (fülkék) tündöklő színes majolika-belső, ragyogó csirádái, melyek az utcára mintegy kimutatják a falak tulsó oldalának, a belső csarnokoknak ékes ornamentációját, gazdag szín-

vegyületét. A főhomlokzatot a gazdag szobrászati dísz is emeli. Mindjárt lent, a följáratoknál, jobbról-balra egy-egy nagy nyugvó sphynx, fehér márványból faragva, Strobl műve. A földszint egy-egy fölkéjében, a főbejárat két oldalán, két jeles zeneköltőnk életnagyságu sikerült ülő szobra: balra Erkel Ferencz, jobbra Liszt Ferencz; mindkettő Strobl vé-ője alól került ki. Az emelet fölkéit műsák foglalják el: Erato és Terpsichore, Feszler Leó szoborműve; Thália Donáth Gyulától, Melpoméne Brestyánszkytól. A homlokzat felső párkánya piederstül gyanánt szolgál tizenhat nagyhírű zeneköltőnek. Ott vannak Arezzo, Pergolese és Orlan di Lasso; készítette Donáth Gyula. Palestrinát és Jacopo Perit pedig Kiss György. E régi olasz maestrok után következik a német Weber, az olasz Rossini, a francia Lully. Ezek Brestyánszky művei. Szász Gyula mintázta Gluck, Meyerbeer és Mozart szobrát; Strobl pedig Cherubinit és Spontinit. Huszár Adolfnak jutott Beethoven, Haydn és Wagner. Mindenik álló szobor. A magasban igen jelentős díszet szolgáltat ez a nemes gárda.

A színházba három oldalról lehet bejutni; középen és kétoldalt. Oldalt még külön följárók is vannak: balra az udvari páholyba, jobbra pedig az igazgatósági hivatalokba, a színpadra. A két oldalnak hivatalos neveket adtak. A balra eső, mely a város felé néz, „városi oldal”, a jobbra eső, minthogy a városliget is arra van a sugáruton menők számára, „ligeti oldal”. Ez az elnevezés van fölírva a díszletdarabokra is. A harmadik emelet szintén külön följárával bír. A följáró helyek mindenképpen van pénztár. Nappal a ligeti oldalon lehet jegyet váltani. A városi oldalon a másnapi előadásra. Délután 6 óráig ugyanaz napra való jegyeket árulnak mind a két helyiségben, a pénztár fekvése szerinti oldalakra eső helyekre. Hat órakor nyílik meg az előcsarnokban levő két pénztár. A négy pénztár felállításával a tolongások és kellemetlenségek elhárulnak. A kétoldalt levő pénztár és lépcsőzet is elég tágas és csinos pitvarokba nyílik. De az izléses fény a főbejáratoknál várja a közönséget, az épület homlokzatán. Az oszlopok alatt a kocsik állnak meg, oldalt (szintén a homlokzatnál) ezenkívül még két-két ajtó áll nyitva.

Az oszlopos terrasz rejti magában a pitvart, honnan a lépcsők huzódnak föl a földszinti és emeleti helyiségekbe. Innentől kezdve mindig mozaik-padozaton járunk, s megkezdődik a márványburkolás a falakon, a gazdag ékítés a boltzatokon, a falfestmények, a színes dekoráció e kellemes vegyülete. Bronzsillárok a mennyezeten, karos lángtartók az oldalakon. Hatalmas boltívek borulnak a pitvar felé, s a boltzatot domboru csirádák ékítik. A közöket girlandos festések és fali képek töltik be.

Mindjárt a pitvarban kell megmondanunk, hogy az egész operaszínház hazai erők közreműködésével épült. A mi idegen benne, az a finom márvány, melyet itt annyi vegyületekben használtak a falak burkolására, oszlopderékul, oszloptalapzatul, oszlopfőjül, lépcsőpárkányul. Aztán idegen a színpad gépezetének szerkesztése, ez az eddigelé páratlan mű, mely egy bécsi társulat találmánya, s nálunk van először bemutatva, itt kell kiállania a próbát.

A falak díszítésében a festő- és mázólmunkát Scholtz Róbert készítette, a díszítményi szobrászati Marchenke Vilmos végezte. Az ő művek mindaz, a mi a falakat ékesíti, a domboru lombozatfüzérek, a pompéji festések, melyek kivált az udvari páholyhoz tartozó lépcsőzetben, csarnokokban, a nagy lépcsőházban oly üde és derült hatással vesznek körül. A márványmunkák, a mozaikok Depol Luigit dicsérik. Az asztalos munkákra Neuschloss Ö. és M. az ácsmunkákra Neuschloss K. és fia, a föld-, kőműves- és elhelyezési munkákra Hofhauser Lajos; az összes vasszerkezeti munkákra és színpadi berendezésre, valamint a bádigos-művekre a Schlick-gyár, a tömérdek öntött vasmunkákra az Oetl-gyár, a vaslemezekre Winniwarte, a szelöltetési, vízvezetési és fűtési készülékekre Zellerin Mátyás vállalkozott, ki díszes csillárokat is készített; a mennyezet nádazási és diszvakolási (stuccatur) munkáit Fink Péter teljesítette. Az alakzati szobrászati és fresko-festés pedig művészeink egész sorát foglalkoztatta. A belső díszítés maga három év munkája.

A színház helyiségeit részletesen csak külön kötetben lehetne leírni. Tömérdek sok a külön helyiség. Egyik része a fény és pompa

keretét adja, a másik része a hivatalokat, műhelyeket, raktárakat, öltözőket, stb. Mily táplálékra van szüksége egy elsőrendű színháznak, mily függelékek tartoznak egy nagy színpadhoz!

Operánk királyi színház, melyet a fejedelem épített, melyet a fejedelmi család bizonyára sokszor fölkeres, melybe elviszi fejedelmi vendégeit is. Két nagy páholyt rendeztek be az udvar számára. A városi oldal egyik nagy részét a valóban királyi helyiségek foglalják el, külön lépcsőzettel, melyen más, mint az uralkodó-család tagjai, nem fog följárni. Társalgó termek, toilette szobák, kényelem és fény az udvari páholyok kiegészítője.

Elvül kimondták, hogy mindent, a mi a színházhoz szükséges, ott készítenek. A gépeket is ott javítják ki. Mennyi műhely kell csak ehhez, nem is említve azokat a helyiségeket, melyekre egy színháznak okvetetlen szüksége van, melyeknek közvetlen közelben kell lenni. A tűzbiztonságra való tekintetből lépcsők lépcsők mellett húzódnak. Ki van számítva, hogy egy-egy lépcsőre, vész esetén, 120—150 embernél több ne jusson.

A színpadon működő személyzet csak kisebb része annak a tömegnek, melyet a színházban jól el kell helyezni, külön helyiségekről gondoskodni számára. A munkások, az igazgatás, az ügykezelés sokfejtű. Csak egy pár adatot említünk erre nézve. A gazdasági ügykezelésnél ötven alkalmazott van, a szolgák, ajtónállók száma 30, a ruhatári személyzeté (mely a közönség rendelkezésére áll) 24, a diszlettáré 27; a világítás, szellőztetés 16 embert foglalkoztat, stb.

Ez magyarázza meg, hogy a nézőtérén ki-vül egész labirinthnak kellett még hely. Ennek beosztása egészen eltér az emeletek rendes beosztásától. Egy részök apró emelet. A színpad melletti szárnyak csupa traktus, csupa lépcső, csupa ajtó.

A díszes pitvart Székely Bertalan freskói ékítik, a muzsák es geniuszok allegorikai csoportjai. Oldalt, medaillonokban négy hazai zeneköltő éldomborművü arezképe van elhelyezve: Mosonyi, Doppler Ferencz, Hummel János és Goldmark Károly. Mindenik Sefcsik Antal műve.

Itt már megkezdődnek a tájékozást nyújtó föliratok, melyek a közönséget utasítják. A pitvarból nemcsak a fölépcsőzet nyílik, hanem oldallépcsők is. A közönség nem egy helyről megy a nézőtérre, hanem különböző helyekről. A ragyogó lépcsőzet a földszinti és első emeleti nézőhelyre, a páholyokba visz. A lépcső csakhamar jobbra és balra kanyarodik. A lépcsőház falai tündöklőnek a márványtól. Pazar ékítmény mindenfelé. Építészeti is vonzón van berendezve. Egyik legszebb, legkedvesebb helye a színháznak, hol a fölfutó puha szőnyegekön gyönyörködve fog megállni mindenki. Menyezetén Thán Mór festménye: a zene ébredése és a zene diadala, az oldalfalakon pedig Orpheus és Ampion története.

A támlásszékek bejáratai előtt van a ruhatár tölgyfa-ruhatartóival, hosszú asztalaival. Szintén díszes helyiség. A második emeleten szintén van. Az emeletek beosztása általában ugyanaz, csak a fény kisebb.

Rendkívüli fényvel rendezték be az első emeleti foyert, mely a homlokzatot foglalja el. Ez az elegáns világ társalgó helye, itt van a cukrász is. A mennyezetén Vastagh György három freskója, mindenen Bacchussal. A két kisebb «Bacchus neveltetése» és «Bacchus ifjúsága». Középen, nagy képen pedig «Bacchus diadalmenete». A művész egyik legjobb műve, eleven színekkel. A falak felső részére Feszty Árpád festett hangulatos képeket, nagy stílusban, kitűnően sikerült tájképeket, egy-egy jellegzetes alakkal. A foyer az egész épület szélességét elfoglalja, s ékes pihenőhely a felvonásokra. Az operaszínházban mindig lesz oly felvonás, melyet husz percnyi szünet követ.

A foyerből több ajtó folyosókra vezet. Ezek falát tölgyfa burkolja. Divánok a fal mentében. Szintén kellemes berendezésű helyek pihenőre.

A fényűzés egész tündöklése összesül az udvari páholyhoz tartozó helyiségekben. A városi oldalról nyílik feljárója. Márványozott minden fal. A boltozati díszítésekben Scholtz, a famunkákban Neuschloss mesterileg jeleskednek. A famunkák alatt a termek burkolását kell érteni. A vestibülből jobbra nyílik a lépcső, fehér márvány-fokaival. Először egészen zárt

boltozat alatt visz, aztán kettős soru márványoszlopsor közé jut. Az oszlopsorok vörös csikvak, a fej fehér, korinthusi ékítményvel. A lépcsőház felső részét Kovács Mihály tizenhét képesoportja élénkíti, tánczó, zenélő amorettek. A mennyezet arabeszkjei alatt félkörű mezőkben eszményi tájképek, halvány festésben. Azután jön a királyi szalon, faragványoktól díszes tölgyfa oszlopokkal, ódon stílus burkolatokkal. A fal burkolat nélküli mezőit sötét-vörös tapéta fedi. Ezt a Haas-czég szolgáltatta. Nem volt könnyű a régi stílus illő tapetákat találni. A fal felső részét Székely Bertalan freskója övezi, a négy évszak. Mindenik falnak külön-külön évszak jutott, kedves, vidám gyermek-sereggel, mely játszik, devajkodik, virágot, gyümölcsöt szed, az évszak szerint. Két udvari páholy lévén, két ily szalon van. Ennek mennyezetére Thán Mór festette «Páris itéletét» és a gráciákat, meg a «reggel» és «éj» allegoriáját. E termekhez kisebb szobák csatlakoznak.

A színházi épület három főrésze oszlik. Első a közönség számára fentartott rész, melyhez öt lépcsőzet visz, tizenegy kijárással; az udvari följárót nem számítva. A második rész a nézőtér, egyik oldalán udvari, másik oldalán az igazgatósági épületekkel. A harmadik a színpad, az öltözők, a hátsó színpad, raktárak.

A nézőtérén váró első benyomás az, hogy nagyobb nézőtérre voltunk előkészítve. Valóban, opera-színházunk belső világa nem tartozik a nagyok közé. Egy megrázó színházi katasztrófa hatása alatt épülvén, a tűzbiztonságnak egész gyűjteményét, úgy szólva muzeumát létesítették. De még az így maradt helyen is előbbre valónak vették a szép szempontokat, mint a jövedelmezőséget. A földszinten négyszáz ülőhely, a harmadik emeleten 500, s ezenkívül a páholyok összesen körülbelül 1200 nézőnek nyújtanak helyet. A nézők egy nagy részét rendszeren a színházzal szemközti emeleti részen szokás elhelyezni. A népszínháznak is ez a legnépesebb része. Az operaszínházban ezt a helyet az udvari páholy foglalja el. E fölött van még a harmadik emelet, amphitheatrálisan emelt széksoraival, de nem mélyed be, s nem igen szélesebb, mint az oldalt eső rész. Csakis ülőhelyek vannak a színházban. Minden pont-ról látni lehet a színpadot. A harmadik emeleten volt néhány szék, melyekről a színpad nem látszott eléggé; ezeket el is szedték.

A földszintre jobbról és balról tág bejáratok vezetnek, s ezeknek megfelelőleg a zárt-székek sorait jobbról is, balról is egy-egy sika-tor szeli át. Van kijárat a zenekar felé is, de ez csak veszedelem esetére szolgál. A közönség hátulról érkezik a székekhez.

A nézőtér félkör-alaku, három sor páholylyal övezve. Zárt-szék a középső részen, hol leg-hosszabb a nézőhely tengelye, 18 sor áll 432 ülésel. Földszinti páholy 19, az első és második emeleten 20—20. Ezekhez számítandó két nagy páholy a színpadtól jobbra és balra, továbbá a középső udvari páholyok. Az udvari páholyok az első és második emelet magasságát töltik be.

Harmonikus, fölötté tetszetős az egész nézőtér. A legkellemesebb, legderültebb határu színház ez keresett luxus nélkül, művészi mersékllettel, finom izléssel. Színei, formái, egész benyomása jótékonyan uralkodik a belépőn. Bágyadt halványszín az alap-tónus. Aranyos arabeszkék elevenítik. A páholsorok falai, könyöklői domborművekkel díszítve. A páholy-niylásokban a meggyiszinörös draperia a benn-ülőknek is ép oly alkalmas háttér, mind az egész nézőtérnek változatos sorozat, nehéz aranyrojtózzattal. A páholy közönsége egészen nyíltan ülhet az előtérbe. Öltözék és szépség nem vész el.

Az udvari páholy, szemközt a színpaddal, külön építészeti rész, oszlopzatok közt, előre kinyomulva. A négy oszlopon a quartett négy allegoriája, Donáth Gyula mintázása szerint, ezinkből öntve és aranyozva. Ó felségének magánpáholya is van, balra a színpad mellett. Ezzel szemközt József főherceg páholya. Ez a két utóbbi nagy páholy a színpad keretét, proszceniumát foglalja el kétoldalt. A proszcenium széles, hatalmas rájája a színpadnak, ékes a díszítésekben. Elfér benne oldalán az említett két nagy páholy. E szélességnek megfelelő alól a zenekar helye.

A világosság felülről árad szét, nagy magasságból. A mennyezet közepén óriás bronzcsil-

lár hinti le sugarait. A maga nemében igazi remekmű ötszáz lánggal, melyet villamos készülék gyújt föl. Idegen készítmény, s Mainz-ból hozták. Sulya 30 métermázsa, s 12,000 frtba került. A páholyok sorai közt is helyeztek el gázlámpákat. De ezek csak különös ünnepélyek-nél égnek.

Főekessége a nézőtérnek a mennyezet freskója. A mennyezet egészen vas. Arra festette Lotz Károly körívben az Olympust. A kolosszális méretű kompozíció hat összefüggő csoportból áll, s úgy helyezve, hogy akárhonnán alkalmasan nézhető. A hat csoportozat főalakjai: Apollo, Venus, Neptun, Bacchus, Pluto, Jupiter. Habozás nélkül elismerte mindenki, hogy e nagy festmény ékesen és meggyőzőleg hirdeti a magyar festészet erejét és Lotz művészetének szép emléke marad.

A nézőtér minden részének berendezésénél nyilatkozik az az aggodalmas gond, hogy egymásra tömve ne legyen a közönség. Az ülőhelyek kényelmesek, a kijárat sok. Egymásra halmozott fejeket a színház nézőtérén nem láthatni. Itt nincs alkalom hagyva torlódásra. Az amphi-theatrális harmadik emeleten szintén könnyű a mozgás.

A földszint támlásszékeinek karja, háta vörös bár-ony; az ülőhely nádfonatu. Minden ülés alatt külön szelelő rostély, valamint minden páholyban kettő. A légfűtés melege és a ventil-láció hűs levegője itt árad szét. A szellőztetés olyan, hogy minden órában háromszor változtatja a levegőt. Minden ember számára télen 600 köblábnyi friss levegő, nyáron még egyszer annyi árad be óránként.

A színpad nyílása két méternyi vastagságu falba van vágva. Ez tehát eléggé külön választja a páholyok épületét és a mennyezetet a nézőtértől. Az elválasztás további eszköze a nagy vasfüggöny, melyet csak azért neveznek függönynek, mert az első függöny helyén van, és felbuzható, lebocsátható. De voltaképen egész kapu az, hullámos vasból. Felvonásokközben ezt bocsátják le; veszedelem esetén szintén.

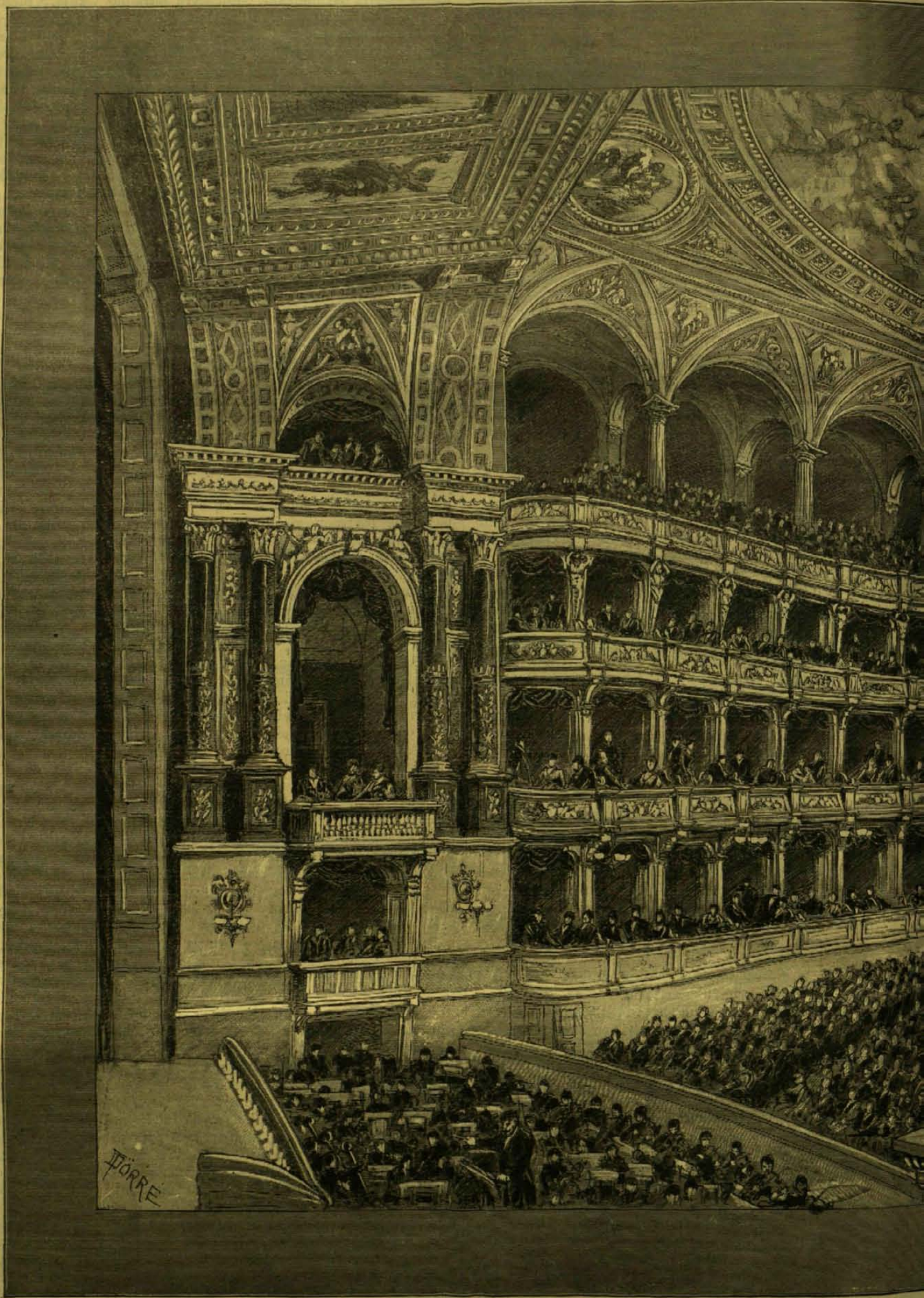
A színpad nyílása 28 méter széles, magassága pedig 22 méter. Csak kevéssel kisebb a bécsi operaszínházénál. Melységére azt lehet mondani, hogy tetszés szerinti, mert mögötte van még egy másik színpad is. Ezt is külön vasfüggöny zárja el. Ez közlekedik a diszletraktákkal, honnan a diszleketek elmés gépezet szállítja alá, itt rendezik, s innen viszik a nagy színpadra.

A színpad fölött óriás ür. A színpad alatt Vulkan birodalma, csupa vas. Fent lebegnek a diszleketek; alól az óriás gépezet. Ez bámulatos látvány, valami titokzatosság.

Bécsben alakult egy színpadépítő társaság, az «Asfaleia». Ez tett ajánlatot az operaszínház színpadjának az ő terve szerinti építésére, olyképp, hogy felügyeleti és tiszteletdíját csak akkor kapja meg, ha gépezete kiállta a próbát. Épített is vasból. Csupán maga a színpad fa. A színpadot vaserdő tartja, oszlopok méternyi távolságra. Minden oszlop külön gép, misztikus kerekkel, csigákkal. Minden oszlop magában, vagy egyszerre több, avagy valamennyi mozog, emelkedik, sülyed, meghajlik, mint a könyök és a szerint mozog, hajlik, emelkedik a színpad. Beláthatatlan e szövevényes gépezet, s mégis elég egy vagy két ember, hogy ezt az óriási erőt működésbe hozza. Víznyomás igazgatja, s egyetlen csap megnyomása oda vezető a mozgató erőt, a hová szükséges. Mintha csak zongora billentyűin játszana a gépész. Az egyik csap leereszti a vasfüggőnyt, a másik csap kinyitja a sülyedőket, a harmadik a szédítő magasságból bocsátja le a diszleket. A mekhanika bámulatos vívmánya itt minden.

Óriás kut van a nézőtér alatt. Abból szivattyúzzák a vizet. Viz sok kell. Az elválasztó közfal mellett, két oldalon, oly víztartók állnak, melyek 2000 köbméter vízzel telnek meg. Onnan csőhálózat fut szerteszét a színpad felső üregébe. Veszedelemkor egy pillanat alatt zuhogó zápor omlik szerteszét.

Egész külön világ még a sok raktár, a festő-, az asztalos-, a díszítő műhelyek; aztán lent a pinczék, a légszesz által hajtott motorokkal, légszivattyúkkal, fűtő kemenczékkel, légszesz-órakkal, stb. A légszesz nem vizen, hanem glicerin-folyadékban megy át. Így a láng égése tisztább, nyugodtabb. Másik külön világot alkotnak az öltözők, a próbatermek, a ruhatárak, a estő-terem, a hangszertár, a hangoló-terem, stb.

A MAGYAR KIR. DALMŰSZÍNHÁZ

HÉZÓTERE. — DÖRRE TIVADAR EREDETI RAJZA

Az épület tervrajzát is közöljük. Nemcsak az építészeket érdekelheti, hanem a laikust is. A tervrajz az első emeletet tünteti föl, hol a színház beosztása a legteljesebben érvényesül. Minden külön helyet számmal láttunk el, s a számok alatt felsorolvák, hogy emeletenkint mily helyiségek felelnek meg egymásnak. Itt föl van jegyezve az 52,416 négyszöglábnyi épületnek minden helyisége.

Budapest az operaszínházban a fejedelem bőkezű ajándékát bírja. A jobbra változott idők emléke is az, mely hirdeti, hogy a trón szintén közrehat a főváros emelésére és a hazai művészeteket fejedelemileg gyámolítja. Közintézetét eddig a nemzet maga emelte. Adakozásokból ily fényes csarnok soha sem épülhetett volna.

*

«A sors nemzetünknek csak az utóbbi évtizedek alatt engedte meg, hogy kulturföldadatainak is éljen.» Ezt mondá a magyar mérnökök és építészek egyesületének elnöke, Hieronymi Károly, a mikor a magyar építészek két évvel ezelőtt megünnepezték ötvenedik évfordulóját annak a napnak, hogy Nesztoruk, *Ybl Miklós*, az alkotások ama terére lépett, a hol az ihletett művész életet lehel az élettelen kőbe és azt oly alakba önti, hogy mialatt megfelel a jelen szükségletnek, az örökszép eszmének is kifejezője legyen.

Ybl Miklós ezen a pályán kulturtörténetünkben eddigelé a legkimagaslóbb alak. Nem mintha nem lettek volna ő előtte is, a kik e téren hazánkban szépet és maradandót alkottak. Voltak ilyenek már századok előtt; de azok idegenek voltak, olaszok, németek, francziák s alkotásaik nem a magyar nemzet eszmekörének voltak szüleményei. Az újabb kornak volt föntartva, hogy a magyar nemzet középületeit a magyar nemzet fia alkossák. Ezeknek volt uttörője, mestere s köztük ma is a legkimagaslóbb alak az az *Ybl Miklós*, ki most a dalmúszínházban egy új műemléket emelt nemzetének, új monumentumot önmagának, mely a nemzet dicsősége mellett az övének is hirdetője legyen.

*Ybl Miklós*ról nem ez alkalommal emlékszik meg lapunk először. Ismételve volt már módunkban méltányolni több mint félszázad óta fáradhatatlan működését, geniusának alkotásait, melyekkel tele van az ország, kivált a főváros. A főváros templom, egyike a legszebbeknek az egész országban, a Wenckheimok kastélya Kigyóson, e páratlanul álló tündérpalota, főuraink legelőkelőbbjeinek kastélyai, templomok, stilszerű sirboltok, megyeházák stb. a vidéken, — a Margitsziget keleti fényű fürdőháza, a nagyszerű vámház a pesti Dunaparton, a Ferenczváros temploma, a budai várkert alatti gyönyörű építkezések, a lipótvárosi bazilika, a muzeum körüli főúri paloták egész serege, s minden előkelőbb utcában egy-egy kiváló izlésre valló épület Budapesten, — ezek mind az ő alkotásai. A merre csak tekintünk, mindenütt megtaláljuk nyomát az ő alkotó kezének, a hatalmas műveket, melyekkel egy új korszakot indított meg úgy a főváros szépülése, mint hazai építészetünk történetében. S most ez alkotásokat szaporította az operaházzal.

De működésének sora ezzel még befejezve nincs, még sokat várhatunk az erőteljes, fiatal lelkű aggastyán kezétől s a nemzeti kultúra érdekében csak óhajtanunk lehet, hogy a legfőbb építőmester még messzire távoztassa azt az időt, a mikor azt fogja mondani öreg legénynek: «eleget építettél, im fejezd be immár, elbocsátalak».

*

A fényes épület áll tehát. Most még az szükséges, hogy a diszes keretnek megfelelően a belső tartalom is, mely azt betölteni van hivatva.

E fölül is megnyugtató bennünket a két *Erkel* neve.

Valamint *Ybl* az építészetben, úgy *Erkel Ferencz* a magyar dalmú terén az uttörő, a vezérlő s mind a mai napig a legmagasabban, fájdalom, versenytárs nélkül álló alak. Mikor a nemzeti színházat, melynek műsorán az opera is ott állt, megnyitották, már ő akkor azon gondolkodott, hogy a nemzeti műintézetnek ezt a részét is magyarrá tegye, a mi hogy lehetséges, abban az ő sejtelmes lelke nem kételkedett. Fölismerte ő már pályája kezdetén, mily végtelen gazdagságu kincs rejlik azokban a szivfacsaró magyar hallgatókban, vérforraló toborzóknak, azokban az édesbús népdalokban, melyeket még akkor csak *Lavotta*, *Bihari*, *Csermák* ihlett nyirettyüje után ismert a világ; fölfedezte azt a gazdag eret, mely, magasabbírányban fejlesztve, egy magyar zenei új világot van hivatva teremteni. Ő volt az első, a ki a magyar zene végtelen tengerébe alámerült, hogy fölkeresse benne az igaz gyöngyöket s azokat a nemesebb műizlés verőfényes világára fölhozza s a magasabb művészet sugarainál ragyogtassa.

Negyven éve elmúlt annak, hogy «*Hunyady László*» a nemzeti színház deszkáin először előadták, azt a művét, melytől a magyar dalmú életét számíthatjuk, s melylyel bebizonyítá, hogy sejtelmé nem csalta meg. Az akkor leírhatatlan lelkesedést keltett opera nem tünt le többé a repertoírról s harmincz év alatt kétszáz előadást ért meg. A nemzeti színház megünnepelte e napot (1874. február 24-ikén), s a már akkor megöszült zeneszerző, kit «a nemzeti színház fejér hattyújának» neveztek, megbizonyosodhatott róla, hogy maradandót alkotott, melynek értékét nem csökkenti a haladó idő. Joggal mondhatta akkor az ősz zeneköltő pályatársa, ifjúkori barátja, az azóta elköltözött *Szigligeti*, hozzá intézett üdvözlő beszédében, hogy «megértük, a mit kezdetben remélni is merészség volt, megértük teremő lángeszed egyik szülöttének kétszázadik megjelenését, harmincz év után is ifjú erőben, ragyogó varázsfényben, hódító üde bájjal, milyennel csak a halhatatlan égi lények, a halhatatlan művek szoktak megjelenni.» Igaza volt, a midőn azt mondá, hogy «áldás emlékükre, kik a muzsáknak e templomot építették; de a fényes csarnok a művészetnek csak az, a mi a porhüvely volt *Prometheusz* emberének az égi szikra nélkül.» «Te, — mondá, — ez égi szikrával akkor voltál éltető szelleme ez intézet operájának, midőn maga az intézet is a lét és nem lét kérdése volt.»

Nem lehet itt czélunk ismételni, mije volt a magyar dalmúnek *Erkel Ferencz*. Az a műve, melynek már kétszázadik megjelenése is esemény vala, most tiz újabb év után átköltözik a régi csarnokból a sokkal díszesebb újba is, hogy emelje annak megnyitási ünnepét, s az ősz mester, mint negyven évvel ezelőtt, maga fogja vezényelni első művének előadását. Így lesz a megnyitás a kegyeletnek s egyuttal a magyar dalmú megszületésének emlékünnepe is.

S ninesen benne kétségünk, hogy a «*Hunyady László*», «*Bánk bán*», «*Dózsa György*», «*Brankovics*» szerzőjének magyar szelleme lesz az irányadó az új csarnokban is. Nemsokára meg fogjuk láthatni az öreg mester ifjú lelkének legújabb alkotását, «*István király*»-t is itt először, és talán, ha a gondviselés kedvez a zeneköltő életének és egészségének, még többeket is.

Hogy a nemzeti irány nem lesz elhanyagolva az új műintézetben, arról kezeskedni látszik az, hogy a magyar dalmú megalkotójának kitünő zenei képzettségű fia, *Erkel Sándor* áll művezetésének élén, ki zenei alapoktatását atyja házában nyerte, a hol csak klasszikus és

magyar zenét hallhatott. Tizenöt éves korában lett előadó művész, ki elsajátította a zenekari hangszerek legtöbbjével való bánást, még a czimbalmot se véve ki, s ki mint a női, majd az összes énekvezére, alaposan megismerkedett a dalmú-előadás minden részleteivel a gyakorlatból, mely ismereteit nem késett egy *Erkel Ferencz*, egy *Mosonyi Mihály* vezetése alatt s később önállóan a legnagyobb mesterek művei tanulmányozásával elméletileg is kiegészíteni, úgy, hogy elmondhatni róla, hogy e téren valóssággal egyetemes tehetség, ki a zeneszerzés, hangszerelés, ének, előadás technikájának minden csinját-binját úgy ismeri, mint kevés zenész a külföldön is.

Jó kezekben van tehát az új dalmúszínház sorsa. Csupán egy óhajtanunk lenne még: az, hogy ha *Erkel Sándor*, a mennyiben operai igazgatói és karnagyi teendői engedik, kezébe venné azt a zeneszerzői tollat, melyet *Erkel Ferencz* oly sikerrel kezelt, s «a mit az apa nem dicstelelül kezdett, folytatná a fiu teljes dicsőséggel.»

Reméljük, ez is meglesz. A kik ismerik, tudják, hogy tehetsége nem hiányzik hozzá.

FORSTER DÓRA.

Angol regény.

Irta BESANT WALTER.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Kételyek — s elhatározás.

A csöndes, elzárt életben, mely rám *Bam-boroughban* várt, elég időm volt olvasgatni a *Howard* ur által adott könyveket (melyek, mondanom sem kell, mind a római egyház igazát vitatták a protestáns vallással szemben) s elmélkedni azok tartalma és érvelései fölött. De azok engem meg nem győzhettek; nem mintha érveik ellen hasonló érveket tudtam volna állítani — sőt épen, mert semmi érvelésre nem éreztem képesnek vagy hivatottnak magamat, de megvoltam a magam hitében, melyet gyermekkorom óta vallottam, melyet apám, anyám, *Tamás bátyám*, *Dóra* néném, *Hilyard* ur, s még oly böles és tudós ember is, mint a *durhami püspök* ő méltósága, vallottak. Én az okoskodásban csak ennyire tudtam menni: «Ha mind az igaz, a mi ezekben a könyvekben van, hogy van még is, hogy a *durhami püspök*, a ki ezeket kétségkívül olvasta, mégsem tért meg? ha pedig nem igazak ezek, hogy van még is, hogy a római pápa nem lett protestáns? Oh istenem, milyen boldog is lenne a világ, ha egyszer a római pápát ki lehetne téríteni!»

Magam nem tudván boldogulni — s az előmben föltett életbevágó kérdésben biztos megállapodásra jutni, — mivel *Tamás bátyámtól* ily dologban tanácsot nem kérhettem, mert ő, a ki maga soha sem volt szerelmes, azt sem volt képes felfogni, hogy az ő hugába valaki szerelmes lehessen, — *Dóra* nénémhez és a püspökhöz fordulni magamtól nem mertem: elhatároztam, hogy *Hilyard* urhoz fordulok, a kit vallásos és lelkiismereti dolgokban tekintélynek tartottam.

Igy tettem föl előtte a kérdést (nem akarván egyenesen elárulni czélotomat): vajjon lehet-e eset, a melyben a vallásvaltoztatás teljes meggyőződés nélkül is megengedhető, ha az illető meg van győződve, hogy ezzel valami nagyobb jót eszközöl? például egy hittérítő, hogy az általa megtérítendő gyöngeségéhez alkalmazkodjék? vagy egy fejedelem, hogy népének kívánságát teljesíthesse, vagy hogy népét boldogíthassa? — vagy egy szeretett és szerető hölgy, hogy ez által a kedves férfi óhajtságának s közös boldogságuknak tehessen eleget s talán még abban a reményben is, hogy férjét utóbb a maga hitének nyerheti meg.

Hilyard ur, ámbár kétségkívül egyszerre átlátta, hova czélzok — először a két első kérdést tárgyalta, szokása szerint számos, a történelemből vett példákkal, melyek a kérdés mellett és ellen csak felhozhatók voltak, mint például a *IV. Henrik* franczia királyéval, a ki protestáns s a hugenották vezére létére azt mondta, hogy *Franciaország* koronája mindig megér egy